

ter studie rovněž vylučuje analýzu kauzálních vztahů. Není tudíž možné analyzovat, jakým způsobem (odborně řečeno jakým kauzálním mechanismem) mohou jednotlivé charakteristiky tříd ovlivňovat výsledky žáků. Lze však sledovat některé trendy, které se strukturou a velikostí tříd souvisí.

Zásadní proměnnou je v tomto případě velikost třídy a velikost školy. Pro potřeby dílčích analýz vztahujících se k třídním charakteristikám a jejich efektu na výsledky žáků jsou třídy rozděleny do třech skupin: *malé třídy* (0–20 žáků), *střední třídy* (21–25 žáků) a *velké třídy* (26–35 žáků).²² Školy jsou pak rozděleny do čtyř velikostních kategorií tak, aby každá obsahovala přibližně podobný počet škol: *malé školy* (do 250 žáků), *středně malé školy* (251–400 žáků), *středně velké školy* (401–550 žáků) a *velké školy* (více než 551 žáků).

Ještě před samotným popisem následných deskriptivních grafů je nutné upozornit, že z nich nelze vyvozovat žádné závěry o vlivu velikosti tříd a škol na výsledné bodové skóre v textech, protože u deskriptivních grafů nelze vhodně kontrolovat další faktory (velikost obce, socioekonomický status studenta atd.), které vztahy zprostředkovávají. Nicméně grafy jsou zde uvedeny pro názornost s tím, že efekt velikosti škol a tříd bude podroben důkladnějšímu zkoumání až ve složitější regresní analýze (viz dále).

Průměrné výsledky žáků v testech matematické gramotnosti na základě velikosti třídy ukazuje první ze tří grafů č. 9. U tohoto grafu se na první pohled může zdát, že žáci, kteří navštěvují školy, v nichž je průměrná velikost třídy v testovaném ročníku vyšší, dosahují lepších výsledků. Takové tvrzení by ovšem nebylo správné, pokud nevezmeme v potaz také druhy škol. V rámci šetření PISA jsou testováni patnáctiletí žáci, kteří mohou navštěvovat jak poslední ročník základních škol v rámci povinné školní docházky, tak první ročník středních škol. Průměrná velikost třídy se přitom v různých druzích škol liší. Zatímco například ze žáků základních škol navštěvovalo školy s průměrně největšími třídami 14 % žáků, u víceletých gymnázií to bylo 80 %. Testování se účastní i žáci škol speciálních a ti všichni navštěvovali školy, v nichž průměrná velikost třídy nepřesáhla ani v jednom případě 20 žáků. To znamená, že většina z testovaných žáků gymnázií chodila do škol s průměrně největšími třídami. Následující dva grafy č. 9 proto srovnávají výsledky žáků s přihlédnutím k typu školy, konkrétně v rámci základních škol a víceletých gymnázií.

První z nich srovnává výsledky žáků pouze v případě základních škol. Je zřejmé, že se od sebe výsledky žáků chodících do škol s průměrně různě velkými třídami tolik neliší. Žáci základních škol dosahují podobných výsledků, ať už je v jejich škole průměrná velikost třídy vyšší, nebo nižší. Podobné je to i v případě posledního grafu srovnávajícího výsledky žáků v rámci víceletých gymnázií, ačkoliv zde už je patrná mírná odlišnost mezi žáky škol s průměrně menšími a většími třídami. Lze tedy očekávat, že se po kontrole typu školy mohou rozdíly ve výsledcích mezi žáky navštěvujícími školy s průměrně různě velkými třídami zmenšovat.

22 Informace o počtu žáků jsou z ředitelských dotazníků, konkrétně z otázky na průměrnou velikost třídy testovaného ročníku pro výuku českého jazyka. Ředitelé vybírali z devíti kategorií: 1–15 žáků, 16–20 žáků, 21–25 žáků, 26–30 žáků, 31–35 žáků, 36–40 žáků, 41–45 žáků, 46–50 žáků a více než 50 žáků. Pro účely analýz byly sloučeny první kategorie s druhou (20 žáků a méně) a čtvrtá kategorie s pátou (26 žáků a více). Poslední čtyři kategorie největší průměrné velikosti třídy se v České republice nevyskytují vůbec.

